

Türkçe Ders Kitaplarında Millî ve Kültürel Kavramların İncelenmesi*

H. Gülhan ORHAN KARSAK**
Emine Gül ÖZENÇ***

Öz

İlkokul yıllarında millî ve kültürel kavram eğitiminin temellerinin Türkçe ders kitaplarıyla atılması oldukça önemlidir. Araştırmanın amacı, ilkokul 3 ve 4. sınıf düzeyinde, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında kullanılan Türkçe ders kitaplarında temalara ve yazım türlerine göre, millî ve kültürel kavramlara yer verilme durumunu belirlemektir. Bu çalışmada nitel yöntem kullanılmış olup, veriler doküman analiziyle toplanmış ve betimsel analizle çözümlenmiştir. Sonuç olarak 3.sınıf Türkçe ders kitabında bazı kavramlara (“dinî ve millî bayramlar”, “tarihî eserler”, “sıla/göç”) yer verilmediği, “tarihî şahsiyetler”, “mekânlar”, “insan ilişkileri” ve “aile” kavramlarının en sık yer verilen; “Türkçe”, “İstiklâl Marşı”, “gelenekler” ve “geleneksel sporlar” kavramlarının en az yer verilen kavramlar olduğu görülmüştür. İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabında “insan ilişkileri”, “tarihî şahsiyetler”, “şehirlerimiz” ve “gelenekler” kavramları en sık yer verilen; “millî bayramlar”, “dinî bayramlar”, “sıla” ve “vâkıf kültürü” en az yer verilen kavramlar olarak belirlenmiştir. Ayrıca her iki sınıf düzeyinde incelenen kavramların, yazım türlerine ve temalara göre dengeli dağılmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe dersi öğretim programı, ilkokul, millî ve kültürel kavramlar, ders kitabı inceleme, temalar

Investigation of the National and Cultural Concepts in Turkish Textbooks

Abstract

It is very important to lay foundations of national and cultural concept acquisition with Turkish textbooks. The aim of the study is to determine the status of textbooks according to themes and types of writing in national and cultural concepts in Turkish textbooks used in 3rd and 4th grade in 2018-2019. Qualitative method was used, data were collected by document analysis, analyzed by descriptive analysis. In conclusion some concepts (“religious and national festivals”, “historical artifacts”, “silas/migration”) were not included in the 3rd grade Turkish textbook. Additionally, “historical personalities”, “places”, “human relations”, “family” were the most; “Turkish”, “Turkish national anthem”, “traditions”, “traditional sports” were the least place. For 4th grade, “human relations”, “historical figures”, “our cities” and “traditions” were the most; “national festivals”, “religious festivals”, “silas/migration”, “foundation culture” were least given. The concepts examined in both grades were not distributed evenly according types of writing and themes.

Keywords: Turkish course curriculum, elementary school, national cultural values, textbook review, themes

* Bu çalışmanın bir kısmı 27-28 Aralık 2018 tarihinde İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi’nde I. Türk Eğitim Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kırklareli, gorhan811@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5927-6341

*** Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Niğde, egmortas@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3161-4251

Giriş

Günümüz okulları, gelişen teknoloji ile birlikte adeta yoğrularak görsel materyallerle birlikte zengin bir ortam içerisinde. Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerimizin; öğrencilerin dikkatlerini çekebilmek adına bu çeşitliliğin karşısında farklı öğrenme ortamları hazırlaması akla gelebilir. Ancak bütün bu çeşitliliğe rağmen hala standart veya geleneksel yöntemler de vazgeçilmezdir. Bundan dolayıdır ki; öğretmenlerimizin derslerde kullandıkları ders kitapları bir öğretim materyali olarak her zaman kullanılan ve başvurulan bir araç-gereçtir. Elden düşürülemeyen bir materyal olan ders kitapları öğretmenlerin ve öğrencilerin hayatlarında millî ve kültürel kavramları kazandırmada önemli bir yer tutmaktadır. Demir'in (2012) de belirttiği gibi ders kitaplarında millî ve kültürel bağlamlarda yer verilen metinlerle öğrencilere kazandırılmak istenen millî ve kültürel unsurlar, kelimeler başka bir deyişle dil aracılığıyla aktarılır. İlhan (2012) da kişinin en özel duygularını ifade edebildiği, sayesinde sosyalleştiği, toplumun ve milletin bir bireyi olan dilin; milleti meydana getiren, millî kimliği ayakta tutan en önemli unsur olduğunu belirtir. Bu bağlamda ülkemizde bireylerin dil gelişiminde öncü olan Türkçe dersi, millî ve kültürel kavram aktarımının en iyi şekilde yapıldığı temel derslerdendir. Türkçe ders kitaplarında millî ve kültürel kavramların yer alması ve Türkçe derslerinde ders kitapları aracılığıyla millî ve kültürel kavramların kazandırılması, millî birlik ve beraberliğin devamı için oldukça önemlidir.

2017'de yenilenen ve 2018'de uygulanan Türkçe dersi öğretim programında (1-8. Sınıflar) bir toplumun geleceği, sahip olduğu yetkinliklerle benimsediği değerleri ete kemiğe büründüren bireylere bağlı olduğundan, eğitim sisteminin temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmesinin asli görevi olduğundan söz edilir (Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 2018). Bu bağlamda millî ve kültürel kavramların edinimi, gerek toplumsal devamlılığın sürdürülmesi gerekse geleceğe yön verecek bireylerin benlik gelişimi için oldukça önemlidir.

Bu nedenle eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde millî ve kültürel kimliği kazandırıcı bir takım amaçlara ulaşmaya yöneliktir. Bu amaçlar arasında; ilkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde sağlıklı bireyler; ortaokulu tamamlayan öğrencilerin ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi kavramları içselleştirmiş bireyler, liseyi tamamlayan öğrencilerin ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi kavramları içselleştirmiş bireyler olması yer alır (MEB, 2018).

Bunlara ek olarak Türkçe dersi öğretim programının özel amaçlarında; öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel

becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değer bildiren kavramları edinmelerini içeren bir bütünlük içinde yapılandırıldığından bahsedilir. Ayrıca 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununda ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri” doğrultusunda hazırlanan Türkçe dersi öğretim programı ile öğrencilerin; millî, manevi, ahlâki, tarihî, kültürel, sosyal kavramları edinmeye önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi, Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin, bu bağlamda millî ve kültürel kavramları edinmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır (MEB, 2018).

Bu özel amaçlar doğrultusunda Türkçe dersi öğretim programının birincil kaynağı olan ders kitapları, metinleri barındırdığı için incelenmesi gereken bir konudur. Ders kitapları, öğretim programının amaçlarına ulaşılmasında öğretimin en temel araçlarından biridir (İşeri, 2007). Dil öğretiminde eğitim öğretim ortamları; derslikleriyle, öğretim elemanlarıyla, plan ve programıyla, yöntem ve teknikleriyle, derslerde kullanılacak araç gereçleriyle bir bütünlük sunar. Bu bağlamda Türkçe programının amaçlarına ulaşılabilmesi için eğitim ve öğretim ortamlarında kullanılacak araç gereçlerin niteliğinin amaca uygun biçimde sunulması gerekir.

Ders kitapları günümüze kadar en çok ihtiyaç duyulan eğitim ve öğretim materyali olmuş ve dönemin müfredat programlarına göre içeriği değişse de öğretmenler ve öğrenciler için vazgeçilmezliğini korumuştur (Ulusoy, 2015). “MEB Ders Kitapları Yönetmeliği”nde ders kitabı, “örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere, içeriği öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, gerektiğinde fasikül halinde üretilebilen basılı eser” olarak tanımlanır (MEB, 2016). Ders kitabı, öğrencilerin; ders konularına ait bilgileri, kendi kendilerine okuyarak sıralı ve doğru bir biçimde öğrenmeleri amacıyla, öğretim programına uygun olarak özel bir amaçla hazırlanmış araçlardır (Duman ve Çakmak, 2004). Ceyhan ve Yiğit’e (2004) göre ders kitapları; eğitim hizmetlerinin vazgeçilmez araçları olarak insan kaynaklarının niteliğinin geliştirilmesinde öğretmenler, fizikî olanaklar, eğitim programları kadar önemli bir yere sahiptir. Ders kitabı, bir eğitim öğretim programında yer alan hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyali olarak (Demirel ve Kiroğlu, 2006), Çeçen ve Çiftçi’ye (2007) göre de öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine uygun bilimsel ve duyuşsal becerilerle donatılmış zengin metinlerden oluşan, öğretim programlarının esas aldığı ilkeler doğrultusunda hazırlanan, eğitim ve öğretim araç-gereçleri olarak tanımlanır. Dolayısıyla ders kitapları müfredat ve öğrenci arasında bir köprü vazifesi de görür (Ataman, 2001). Ayrıca öğrenciler, ders kitaplarındaki metinler vasıtasıyla; farklı sosyal rollerle karşılaşmakta, bu metinlerde yer alan

millî ve evrensel kavramların sezdirilmesi ile iyi ve kötüyü ayırabilirken doğru düşünebilmeyi ve davranabilmeyi de öğrenirler (Çelikpazu ve Aktaş, 2011).

Bu çalışmada amaçlandığı gibi Türkçe ders kitaplarında millî ve kültürel kavramların incelenmesi oldukça önemlidir. Çünkü toplumsal düzenin korunması ve sürdürülmesi amacıyla millî ve kültürel kavramların aktarılması ve yeniden üretilmesinde Türkçe ders kitapları ve ders kitaplarındaki metinler önemli bir yere sahiptir (İnal, 1996). Türkçe dersi, bir anadili dersi olmasının yanında, diğer derslerin de öğrenilmesinde kaynaklık ettiği için ilkökul için bir ana derstir. Türkçe ders kitaplarındaki metinler de diğer derslere katkı sağlayacak, bilgi edinmelerini sağlayacak okuma parçalarıdır (Okur, 2014). Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarındaki metinler ve etkinlikler aracılığıyla millî ve kültürel kavramların edinimi, diğer derslerdeki ve güncel yaşamdaki bilgi düzeyinde etkili olduğu için önemlidir. Alanyazın incelendiğinde Türkçe ders kitaplarında millî ve kültürel kavramların yer alma durumunu inceleyen çalışmaların sayısının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Ek olarak alanyazında Türkçe ders kitaplarında millî ve kültürel kavramların temalara ve yazım türlerine göre incelendiği çalışmalar da sınırlı sayıdadır. Türkçe ders kitaplarında millî kültürel kavramları ele alan bazı çalışmaların (Doğan ve Gülüşen, 2011; Şen, 2008; Şentürk ve Aktaş, 2015) da değer inceleme çalışması olduğu görülmektedir. Bir takım çalışmalarda (Belet ve Deveci, 2008; Doğan ve Gülüşen, 2011; Özbay ve Karakuş-Tayşi, 2011; Susar ve Kırmızı, 2014; Şen, 2008; Yılar, 2016;) ulaşılan bazı sonuçlarda Türkçe ders kitaplarında millî ve kültürel kavramların bazılarına yeterince yer verildiği belirtilirken, çalışmaların çoğunluğunda (Açık-Önkaş, 2011; Ekici-Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Karagöz, 2009; Kaygana Yapıcı ve Aytan, 2013; Parlakyıldız, 2009; Somuncu, 2008; Şen, 2008) Türkçe ders kitaplarında millî ve kültürel kavramlara yeterince yer verilmediği belirtilmiştir. Bununla birlikte farklı araştırmacılar (Pilav ve Oğuz, 2013; Solak ve Yaylı, 2009; Üründü, 2011; Yağmur, 2009) Türkçe ders kitaplarında yazım türlerinin dağıtımının dengeli olmadığına ilişkin sonuçlara ulaşmışlardır.

Bu nedenlerle Türkçe dersi öğretim programının amacına uygun olarak bireylerin millî ve kültürel kavramların bilincini ve duyarlılığını edinebilmeleri için öğretim ortamlarına taşınan ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema çeşitliliği gözetilerek özenle seçilmesi, programın amaçlarına uygun olarak kazandırılmak istenen kavramların yer aldığı metinlerin incelenmesi ve düzenlenmesi, yine aynı özenle de farklı etkinliklerle işlenmesi gerekir (İşeri, 2014). Ders kitaplarında sunulan içerik, akademik alanda yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan bilginin pedagojik ilkeler ve genel eğitim anlayışı çerçevesinde öğrenci düzeyine indirgenmesiyle oluştuğu için alanda yapılan çalışmaların son verilerini kapsayacak şekilde güncellenmesi de önemlidir (Kabapınar, 2005). Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarında toplumun devamlılığı ve bireysel gelişim için gerekli olan millî ve kültürel kavramlara yer verilme durumunun temalara ve metin türlerine göre incelenmesi, inceleme sonuçlarına göre Türkçe

Türkçe Ders Kitaplarında Millî ve Kültürel Kavramların İncelenmesi

ders kitaplarının yeniden gözden geçirilmesi, öğrencilerin millî ve kültürel kavramlar kazanımının etkinliğini artırmak için yerinde bir karar olacaktır.

Millî kavramlar ve kültür kavramlarının devamlılığı aktarım yoluyla sağlanır. Bu aktarımın sağlandığı en etkin yollardan biri dil öğretimidir. Dil öğretiminde millî kavramların ve kültür kavramlarının aktarımı yazılı metinler ve etkinlikler aracılığıyla sağlanır. Bu öğelerin aktarımının sağlandığı en önemli derslerden biri Türkçe dersleridir. Bu bağlamda 2018 Türkçe dersi öğretim programının (1-8. Sınıflar) özel amaçlarında yetiştirilecek öğrencilerin millî, manevi, ahlâki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi, Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır (MEB, 2018). Bu amaca ulaşılması için öğretimde Türkçe ders kitapları aracılığıyla millî kültürel kavramlara yer vermek ve bu kavramları mümkün olduğunca tekrar etmek oldukça önemlidir. Başka bir deyişle millî kavramların ve kültür kavramlarının metinler ve etkinlikler aracılığıyla Türkçe derslerinde aktarılabilmesi için, bu kavramların ders kitaplarında bulunması gereklidir. Millî kavramların ve kültür kavramlarının devamlılığının sağlanmasında Türkçe ders kitaplarında ne derecede yer verildiğinin incelenmesi yerinde bir karar olacaktır. Bu karardan hareketle millî ve kültürel kavramlara, soyut kavramların daha iyi anlaşılacağı sınıf düzeyleri olan ilkökul 3 ve 4. sınıf düzeylerinde incelemeye alınan Türkçe ders kitaplarında temalara ve yazım türlerine göre yer verilme durumunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu çalışmada Türkçe ders kitaplarında incelenecek millî kültürel kavramların bir listesine ulaşmak üzere, 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-8. sınıflar) incelenmiş, bu öğretim programında Tablo 2de “Temalara İlişkin Açıklamalar” başlığı altında, “Millî Kültürümüz” teması alt başlığında açıkça yer verilmiş olan millî ve kültürel kavramlar listesinin (MEB, 2018: 17) ele alınması uygun görülmüştür. Başka bir deyişle Türkçe ders kitaplarında yer alan tüm metinlerin ve etkinliklerin içeriğinde millî kültürel kavramların geçme durumunun belirlenmesi amacıyla, 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki (1-8. Sınıflar) “Millî Kültürümüz” teması adı altında belirtilmiş olan tüm millî kültürel kavramlar ele alınmıştır.

Belirtilen genel amaç doğrultusunda araştırmanın iki alt amacı şunlardır:

1. İlkokul 3. sınıf Türkçe ders kitaplarında temalara ve metin türüne göre Millî Kültürümüz temasında geçen kavramlara yer verilme durumu nedir?
2. İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında temalara ve metin türüne göre Millî Kültürümüz temasında geçen kavramlara yer verilme durumu nedir?

Yöntem

Bu kısımda araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, veri toplama aracına ile verilerin toplanması ve analiz edilmesi süreçlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Evren ve Örneklem

Eğitim Bilişim Ağı'nda (EBA) 2018-2019 eğitim-öğretim yılında okutulan Türkçe ders kitapları olarak yer alan ders kitapları araştırma evrenini oluştururken, araştırmanın örneklemini ilkokul 3. Sınıf için MEB ve SDR Dikey Yayıncılık olmak üzere iki farklı yayınevinin ve ilkokul 4. Sınıf için MEB yayınları olmak üzere tek yayınevinin ders kitapları oluşturmaktadır. Örneklem seçilirken, nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan, kolay ulaşılabilir ya da elverişli örnekleme yöntemi benimsenmiştir. Kolay ulaşılır örnekleme araştırma sürecinde zaman, para ve çabadan tasarruf sağlanmasını amaçlayan örnekleme yöntemidir (Baltacı, 2018). Bu çalışmada ders kitaplarına ulaşmak için kullanılan EBA platformu, çevrimiçi kolay ulaşılır bir ortamdır. Millî-kültürel kavramları inceleme çalışması, iki farklı yayınevinden yayımlandıkları için 2018-2019 eğitim-öğretim yılında okutulmakta olan 2018 yılında SDR Dikey Yayıncılık tarafından yayınlanan ilkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabı ile MEB Yayınları tarafından yayımlanan ilkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabı üzerinde yapılmıştır. SDR Dikey Yayıncılık ilkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabı 304 sayfadan oluşmakta, çalışmada toplam sayfa sayısından kaynakça ve sözlük kısmı hariç tutularak 295 sayfası incelemeye alınmıştır. MEB Yayıncılık ilkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabı 265 sayfadan oluşmakta, çalışmada toplam sayfa sayısından kaynakça kısmı hariç tutularak 261 sayfası incelenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler, incelemeye alınan her bir ders kitabı için araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenmiş olan millî ve kültürel kavramların yer aldığı, araştırmacılar tarafından oluşturulmuş bir form aracılığıyla toplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Veriler doküman incelemesi ile elde edilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması planlanan olgu ve olaylara ilişkin bilgi edinmeyi sağlayıcı yazılı materyallerin ayrıntılı incelenmesini ve çözümlenmesini içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Dokümanlara, internet ya da bilgisayar ortamında elektronik bir formatta ulaşılabilir (Baş ve Akturan, 2013). Bu çalışmada verilerin toplanması amacıyla ilk olarak ne tür dokümanlara gereksinim olduğu belirlenmiştir. Dokümanlar olarak 2018-2019 eğitim-öğretim yılında okutulmakta olan 2018 yılında SDR Dikey Yayıncılık tarafından yayınlanan ilkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabı ile MEB Yayınları tarafından yayımlanan ilkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabına EBA'dan çevrimiçi olarak, elektronik bir formatta ulaşılmıştır. Daha sonra 2018 Türkçe dersi öğretim

programında “Millî Kültürümüz” temasında geçen millî ve kültürel kavramların bir listesi oluşturulmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi için nitel araştırma tekniklerinden biri olan betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analizde veriler, önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2004). Kavramların incelenmesi için her bir kitap üç defa okunmuştur. Bu çalışmada önceden belirlenen millî ve kültürel kavramlara ilkökul 3 ve 4. sınıf ders kitaplarında yer verilme durumu temalara ve metin türüne göre belli bir sisteme göre çözümlenmiştir. Ek olarak kavramların, ders kitaplarındaki örnek kullanımları betimlenmiştir. Verilerin güvenilirliğini saptamak için iki öğretim üyesi tarafından analiz edilmesi istenmiştir ve elde edilen sonuçlar nitel olarak kıyaslanmış, aynı verilerin elde edildiği görülmüştür.

Veriler çözümlenirken “aile” kavramı için kavramın kendi adının yanı sıra “anne”, “baba”, “abla”, “ağabey” gibi aileye dair olan kavramlar geçtiğinde “aile” kavramı geçiyor olarak kabul edilmiştir. “Türk” kavramı Türkçe dersi öğretim programında (1-8. Sınıflar) geçmemekle birlikte yalnızca “millet” kavramı geçmektedir. Ancak “Türk” kavramı millî kavramları edinmede önemli bir kavram olduğu için bu kavramın Türkçe ders kitaplarında yer alma durumu da incelenmiştir. Sıla kavramının Türkçe ders kitaplarında az sıklıkta yer alma durumu göz önünde bulundurularak sıra kavramının yanı sıra göç kavramı da incelenmiştir.

Verileri çözümlenme sürecinde bu çalışmada ele alınan milli ve kültürel kavramların, incelenen ders kitaplarındaki kullanımları incelenmiştir. Bu kullanımlara ilişkin birkaç örnek aşağıda sunulmuştur.

Aile

“Az sonra bütün aile hazırlanıp yola çıkmıştı. Baba, hem arabayı kullanıyor hem de biletleri nasıl alacağını anlatıyordu.” (3. Sınıf, 4. Tema: Çocuk Dünyası, Suna Sirkte)

Büyükler

“Anneanneninin kulakları iyi duymuyordu; sirk sözcüğüyle sirke sözcüğünü karıştırmıştı.” (3.sınıf, 4. Tema: Çocuk Dünyası, Suna Sirkte)

Gelenekler

“Misafiri sevmeli,

Ona hürmet etmeli...

Sonra Allah'a dönüp

Bereket dilemeli..." (3.sınıf, 3. Tema: Millî Kültürümüz, Karagöz ile Hacivat)

Geleneksel Sporlar

"Geleneksel spor dallarımızdan en heyecanlısı olan cirit, eski canlılığı ile yaşatılmaya çalışılmaktadır." (3.sınıf, 4. Tema: Millî Kültürümüz, Cirit Oyunu)

Millî Bayramlar

"Geleneklerimizde vatan ve bayrak büyük bir sevgiyle kucaklanır. Her millî bayramda evlerin balkonlarından, pencerelerinden bayrağımız dalgalandırılır." (3.sınıf, 6. Tema: Millî Kültürümüz, Bayrak ve Vatan Sevgisi)

Tarihî Şahsiyetler

"Atatürk, sık sık okulları ziyaret eder, öğretmen ve öğrencilerle konuşurdu. Yine bir gün, bir gezi sırasında bir liseye uğramıştı." (3. Sınıf, 6. Tema: Millî Mücadele ve Atatürk, Türk Ulusunu Kim Kurtardı?)

Vâkıf Kültürü

"Kısaltmalara uygun ekler getiriniz.

LÖSEV'e..... destek veriyorum." (3.sınıf, 7. Tema: Sağlık ve Spor, Etkinlik)

Vatan

"Seni gökte gördükçe

Onurlanıp coşuyoruz

Hem vatan için hem de

Senin için yaşıyoruz." (3. Sınıf, 6. Tema: Millî Mücadele ve Atatürk, Bayrağım)

Millet

"O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;

O benimdir, o benim milletimindir ancak."

(3.sınıf, 6. Tema: Millî Mücadele ve Atatürk, İstiklâl Marşı)

Türk

"Kahraman Türk Kadınları" (3.sınıf, 2. Tema: Millî Mücadele ve Atatürk, Etkinlik)

İstiklâl Marşı

Türkçe Ders Kitaplarında Millî ve Kültürel Kavramların İncelenmesi

“İstiklâl Marşımızı tekrar tekrar okuyunuz. Sonra da ezbere okumayı deneyiniz.” (3.sınıf, 2.

Tema: Millî Mücadele ve Atatürk, Etkinlik)

Bulgular

Bu bölümde ilkököl 3ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında millî ve kültürel kavramlara, temalara ve yazım türlerine göre yer verilme durumu tablolar halinde sunulmuştur.

Temalara Göre İlkokul 3. Sınıf Türkçe Ders kitabında Millî ve Kültürel Kavramlar

Tablo 1’de millî kültürel kavramlara ilkököl 3. Sınıf Türkçe ders kitabında temalara göre yer verilme durumu sunulmuştur.

Tablo 1. Millî ve kültürel kavramlara ilkököl 3. Sınıf Türkçe ders kitabında temalara göre yer verilme durumu

Millî-Kültürel Kavram	Yer Aldığı Metin Türü	Yer Aldığı Tema	f	Temalara Göre f	Toplam
Aile	Hikaye Ed.	Bilim ve Teknoloji	3	14	14
	Hikaye Ed.	Bilim ve Teknoloji	5		
	Hikaye Ed.	Bilim ve Teknoloji	6		
Bayrak	Hikaye Ed.	Çocuk Dünyası	2	2	13
	Hikaye Ed.	Milli M. ve Atatürk	10	11	
	Etkinlik	Milli M. ve Atatürk	1		
Büyükler	Şiir	Çocuk Dünyası	1	9	21
	Hikaye Ed.	Çocuk Dünyası	7		
	Şiir (Ninni)	Çocuk Dünyası	1		
	Şiir	Bilim ve Teknoloji	3	10	
	Hikaye Ed.	Bilim ve Teknoloji	6		
	Hikaye Ed.	Bilim ve Teknoloji	1		
	Hikaye Ed.	Doğa ve Evren	2	2	
Dini Bayramlar	Yer almamaktadır.				
Gelenekler	Şiir	Çocuk Dünyası	1	1	4
	Şiir	Milli Kültürümüz	3	3	
Geleneksel Sporlar	Şiir	Milli Kültürümüz	2	4	4
	Hikaye Ed.	Milli Kültürümüz	2		
İnsan İlişkileri	Hikaye Ed.	Erdemler	1	35	65
	Etkinlik	Erdemler	22		
	Etkinlik	Erdemler	5		
	Etkinlik	Erdemler	7		
	Hikaye Ed.	Doğa ve Evren	1	8	
	Hikaye Ed.	Doğa ve Evren	2		
	Etkinlik	Doğa ve Evren	5		
	Şiir	Milli Kültürümüz	4	9	
	Etkinlik	Milli Kültürümüz	3		
	Şiir (etkinlik)	Milli Kültürümüz	2		
	Etkinlik	Milli M. ve Atatürk	2	2	
	Etkinlik	Vatandaşlık	5	5	

	Hikaye Ed.	Sağlık ve Spor	2	6	
	Etkinlik	Sağlık ve Spor	4		
Milli Bayramlar	Şiir	Sağlık ve Spor	2	2	2
Mekanlar	Etkinlik	Erdemler	1	1	87
	Etkinlik	Doğa ve Evren	3	21	
	Hikaye Ed.	Doğa ve Evren	5		
	Etkinlik (Hikaye Ed.)	Doğa ve Evren	3		
	Hikaye Ed.	Doğa ve Evren	8		
	Şiir	Doğa ve Evren	2		
	Etkinlik	Milli Kültürümüz	9	21	
	Şiir	Milli Kültürümüz	7		
	Etkinlik (şiir)	Milli Kültürümüz	1		
	Etkinlik (b.m.)	Milli Kültürümüz	4		
	Hikaye Ed.	Çocuk Dünyası	11	20	
	Etkinlik	Çocuk Dünyası	9		
	Hikaye Ed.	Milli M. ve Atatürk	3	19	
	Hikaye Ed.	Milli M. ve Atatürk	10		
	Etkinlik	Milli M. ve Atatürk	5		
	Şiir	Milli M. ve Atatürk	1		
	Şiir	Sağlık ve Spor	4	5	
	Etkinlik	Sağlık ve Spor	1		
Şehirlerimiz	Etkinlik	Milli Kültürümüz	2	18	26
	Şiir (etkinlik)	Milli Kültürümüz	2		
	Bilg. Metin (etk.)	Milli Kültürümüz	14		
	Etkinlik	Çocuk Dünyası	1	1	
	Şiir (etkinlik)	Milli M. ve Atatürk	2	6	
	Hikaye Ed.	Milli M. ve Atatürk	4		
Tarihi Şahsiyetler	Etkinlik	Milli Kültürümüz	24	43	88
	Hikaye Ed.	Milli Kültürümüz	14		
	Şiir	Milli Kültürümüz	4		
	Şiir	Milli Kültürümüz	1		
	Fıkra	Vatandaşlık	5	8	
	Etkinlik	Vatandaşlık	3		
	Etkinlik	Milli M. ve Atatürk	17	26	
	Şiir	Milli M. ve Atatürk	2		
	Hikaye Ed.	Milli M. ve Atatürk	6		
	Şiir (s.o.p)	Milli M. ve Atatürk	1		
	Hikaye Ed. (karikatür)	Sağlık ve Spor	10	11	
	Etkinlik	Sağlık ve Spor	1		
Tarihi Eserler	Yer almamaktadır.				
	Etkinlik	Bilim ve Teknoloji	2	3	3
Türkçe	Hikaye Ed.	Bilim ve Teknoloji	1		
Vâkıf Kültürü	Yer almamaktadır.				
Vatan	Etkinlik	Doğa ve Evren	1	1	9
	Etkinlik	Milli Kültürümüz	1	1	
	Etkinlik	Vatandaşlık	2	2	

Türkçe Ders Kitaplarında Millî ve Kültürel Kavramların İncelenmesi

	Şiir (etk.)	Milli M. ve Atatürk	1	4	
	Şiir (etk.)	Milli M. ve Atatürk	1		
	Şiir (etk.)	Milli M. ve Atatürk	1		
	Etkinlik	Milli M. ve Atatürk	1		
	Şiir (s.o.p)	Sağlık ve Spor	1	1	
Yurdumuz/Yurt	Etkinlik	Milli Kültürümüz	8	8	9
	Şiir	Milli M. ve Atatürk	1	1	
Millet	Etkinlik	Milli M. ve Atatürk	2	5	5
	Şiir	Milli M. ve Atatürk	3		
Türk	Hikaye Ed.	Milli M. ve Atatürk	4	5	5
	Etkinlik	Milli M. ve Atatürk	1		
İstiklâl Marşı	Şiir	Milli M. ve Atatürk	1	4	4
	Etkinlik	Milli M. ve Atatürk	3		
Sıla/Göç		Yer almamaktadır.			

İlkokul 3 ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında millî ve kültürel kavramların yer alma durumuna ilişkin elde edilen bulgular; 2018 Türkçe dersi öğretim programı “Millî Kültürümüz” temasında yer alan kavramlar olan “aile”, “bayrak”, “büyükler”, “dinî bayramlar”, “gelenekler”, “geleneksel sporlar”, “insan ilişkileri”, “mekânlar”, “millî bayramlar”, “şehirlerimiz”, “tarihî şahsiyetler”, “tarihî eserler”, “Türkçe”, “vâkıf kültürü”, “vatan”, “yurdumuz/yurt”, “millet”, “İstiklâl Marşı”, “sıla” kavramları bağlamında incelenmiştir. Ek olarak bu çalışmada 2018 Türkçe dersi öğretim programı “Millî Kültürümüz” temasında yer almayan “Türk” kavramı ayrı bir kavram olarak ele alınırken, “sıla” kavramı hem sıla hem de göç kavramları ile ele alınmıştır. Tablo 1 ve Tablo 3’te kavramın, aynı temada aynı türün farklı bir örneğinde geçtiğinin görülebilmesi için tür adı tekrar yazılmıştır. Başka bir deyişle tekrar yazılan tür adı, türün ders kitabında aynı temada yer verilen farklı bir örneğidir.

Tablo 1de görüldüğü üzere ilkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabı incelendiğinde millî ve kültürel kavramlar olarak yer verilen “tarihî şahsiyetler” (88), “mekanlar” (87), “insan ilişkileri” (65) ve “aile” (46) kavramları en sık yer verilen kavramlar olurken; “millî bayramlar” (2), “Türkçe” (3), “İstiklâl Marşı” (4), “gelenekler” (4) ve “geleneksel sporlar” (4) en az yer verilen kavramlar olarak belirlenmiştir. Ek olarak 2018 ilkokul Türkçe dersi öğretim programında (1-8. sınıflar) yer verilen millî ve kültürel değerlerden “dinî bayramlar”, “tarihî eserler”, “âkif kültürü”, “sıla/göç” kavramlarının ilkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında yer almadığı görülmüştür.

Metin türüne Göre ilkokul 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Millî ve Kültürel Kavramlar

Tablo 2’ de millî kültürel kavramlara ilkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında metin türüne göre yer verilme durumu sunulmuştur.

Tablo 2. Millî ve kültürel kavramlara ilkökul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında türüne göre yer verilme durumu

Metin Türleri	Şiir (şiiir, ninni, vs.)	Bilgilendirici (Anı, dilekçe, günlük, vs.)	Hikâye Edici (Masal, öykü, destan, efsane,
Kavramlar			
Aile	2		40
Bayrak			13
Büyükler	5		16
Dinî Bayramlar			
Gelenekler	4		
Gln. Sporlar	2		2
İnsan İlişkileri	6		6
Mekanlar	10		38
Millî Bayramlar			
Şehirlerimiz	7	14	2
Trh. Şahsiyetler	21		26
Tarihî Eserler			
Türkçe			1
Vâkıf Kültürü			
Vatan	4		
Yurdumuz/Yurt	1		
Millet	3		
Türk			4
İstiklâl Marşı	1		
Sıla/Göç			
Toplam	64	14	148

Tablo 2'ye göre ilkökul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında millî ve kültürel kavramlara, yazım türlerine göre toplamda en çok hikâye edici metinlerde (148) yer verilmiştir. Hikâye edici metinleri, şiir türü izlemektedir. İen az yer verilen türü bilgilendirici metin (14) olmuştur. Ek olarak “dinî bayramlar”, “millî bayramlar”, “tarihî eserler”, “vâkıf kültürü” ve “sıla/göç” kavramlarına herhangi bir metin türünde yer verilmemiştir.

Türkçe Ders Kitaplarında Millî ve Kültürel Kavramların İncelenmesi

Temalara Göre İlkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabında Millî ve Kültürel Kavramlar

Tablo 3’de millî ve kültürel kavramlara ilkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında temalara göre yer verilme durumu sunulmuştur.

Tablo 3. Millî ve kültürel kavramlara ilkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabında temalara göre yer verilme durumu

Milli-Kültürel Kavram	Yer Aldığı Metin Türü	Yer Aldığı Tema	f	Temalara Göre f	Toplam
Aile	Hikâye edici	Okuma Kültürü	3	3	23
	Bilgilendirici m.	Milli M. ve Atatürk	1	2	
	Hikâye edici	Milli M. ve Atatürk	1		
	Hikâye edici	Erdemler	1	3	
	Hikâye edici	Erdemler	1		
	Hikâye edici	Erdemler	1		
	Hikâye edici	Bilim ve Teknoloji	1	1	
	Hikâye edici	Doğa ve Evren	1	3	
	Bilgilendirici m.	Doğa ve Evren	2		
	Hikâye edici	Milli Kültürümüz	1	2	
	Şiir	Milli Kültürümüz	1		
	Hikâye edici	Sağlık ve Spor	2	3	
	Hikâye edici	Sağlık ve Spor	1		
	Hikâye edici	Sanat	2	6	
Şiir	Sanat	4			
Bayrak	Hikâye edici	Milli M. ve Atatürk	1	1	7
	Bilgilendirici m.	Milli Kültürümüz	5	5	
	Hikâye edici	Sağlık ve Spor	1	1	
Büyükler	Bilgilendirici m.	Okuma Kültürü	1	2	10
	Hikâye edici	Okuma Kültürü	1		
	Şiir	Milli M. ve Atatürk	1	1	
	Hikâye edici	Erdemler	1	1	
	Hikâye edici	Bilim ve Teknoloji	2	2	
	Hikâye edici	Doğa ve Evren	2	3	
	Hikâye edici	Doğa ve Evren	1		
	Etkinlik	Sağlık ve Spor	1	1	
Dinî Bayramlar	Etkinlik görseli	Milli Kültürümüz	1	1	1
Gelenekler	Bilgilendirici m.	Milli Kültürümüz	27		29
	Şiir	Milli Kültürümüz	2	29	
Geleneksel Sporlar	Hikâye edici	Milli Kültürümüz	3	3	21
	Hikâye edici	Sağlık ve Spor	8		
	Bilgilendirici m.	Sağlık ve Spor	10	18	
İnsan İlişkileri	Şiir	Okuma Kültürü	1	1	78
	Bilgilendirici m.	Milli M. ve Atatürk	1	1	
	Hikâye Edici	Erdemler	27	48	
	Bilgilendirici m.	Erdemler	2		
	Hikâye Edici	Erdemler	14		
	Hikâye Edici	Erdemler	1		
	Şiir	Erdemler	4		

	Şiir	Bilim ve Teknoloji	2	2	
	Şiir	Doğa ve Evren	5	7	
	Hikâye Edici	Doğa ve Evren	2		
	Bilgilendirici m.	Milli Kültürümüz	8	15	
	Etkinlik	Milli Kültürümüz	7		
	Bilgilendirici m.	Sağlık ve Spor	2	2	
	Şiir	Sanat	2	2	
Mekanlar	Bilgilendirici m.	Milli M. ve Atatürk	2	2	26
	Hikâye Edici	Doğa ve Evren	2	12	
	Şiir	Doğa ve Evren	1		
	Şiir	Doğa ve Evren	1		
	Hikâye Edici	Doğa ve Evren	2		
	Röportaj	Doğa ve Evren	6		
	Şiir	Milli Kültürümüz	1	5	
	Bilgilendirici m.	Milli Kültürümüz	1		
	Şiir	Milli Kültürümüz	1		
	Efsane	Milli Kültürümüz	1		
	Hikâye Edici	Milli Kültürümüz	1		
	Bilgilendirici m.	Sağlık ve Spor	2	2	
	Etkinlik	Sanat	1	6	
	Etkinlik	Sanat	5		
Milli Bayramlar	Bilgilendirici m.	Milli Kültürümüz	1	1	1
Şehirlerimiz	Bilgilendirici m.	Milli M. ve Atatürk	2	20	32
	Etkinlik	Milli M. ve Atatürk	6		
	Hikâye Edici (s.o.p.)	Milli M. ve Atatürk	5		
	Hikâye Edici	Milli M. ve Atatürk	3		
	Şiir	Milli M. ve Atatürk	4		
	Hikâye Edici (s.o.p.)	Erdemler	2	3	
	Hikâye Edici	Erdemler	1		
	Hikâye Edici	Bilim ve Teknoloji	1	1	
	Bilgilendirici m.	Doğa ve Evren	1	1	
	Bilgilendirici m.	Milli Kültürümüz	3	3	
	Hikâye Edici	Sanat	4	4	
Tarihi Şahsiyetler	Şiir	Okuma Kültürü	1	9	47
	Bilgilendirici m.	Okuma Kültürü	4		
	Bilgilendirici m. (s.o.p.)	Okuma Kültürü	4		
	Bilgilendirici m.	Milli M. ve Atatürk	10	33	
	Şiir	Milli M. ve Atatürk	1		
	Etkinlik	Milli M. ve Atatürk	1		
	Etkinlik	Milli M. ve Atatürk	3		
	Hikâye Edici	Milli M. ve Atatürk	5		
	Bilgilendirici m.	Milli M. ve Atatürk	13		
	Hikâye Edici	Erdemler	10	10	
	Bilgilendirici m.	Milli Kültürümüz	1	2	
	Hikâye Edici	Milli Kültürümüz	1		
	Hikâye Edici	Sağlık ve Spor	2	2	

Türkçe Ders Kitaplarında Millî ve Kültürel Kavramların İncelenmesi

Tarihi Eserler	Şiir	Milli M. ve Atatürk	1	1	5
	Bilgilendirici m.	Bilim ve Teknoloji	1	1	
	Şiir	Milli Kültürümüz	1	1	
	Bilgilendirici m.	Sanat	1	2	
	Etkinlik	Sanat	1		
Türkçe	Hikâye Edici	Bilim ve Teknoloji	1	3	7
	Hikâye Edici	Bilim ve Teknoloji	1		
	Hikâye Edici	Bilim ve Teknoloji	1		
	Şiir	Milli Kültürümüz	1	2	
	Destan	Milli Kültürümüz	1		
	Hikâye Edici	Sağlık ve Spor	2	2	
	Etkinlik	Sağlık ve Spor	2	2	
Vakıf Kültürü	Etkinlik	Sağlık ve Spor	2	2	2
Vatan	Hikâye Edici (s.o.p.)	Milli M. Atatürk	1	8	21
	Bilgilendirici m.	Milli M. Atatürk	2		
	Hikâye Edici	Milli M. Atatürk	3		
	Şiir	Milli M. Atatürk	2		
	Şiir	Milli Kültürümüz	2	12	
	Bilgilendirici m.	Milli Kültürümüz	10		
	Şiir (s.o.p)	Sanat	1	1	
Yurdumuz/Yurt	Hikâye edici	Milli M. ve Atatürk	1	3	13
	Hikâye edici	Milli M. ve Atatürk	1		
	Bilgilendirici m.	Milli M. ve Atatürk	1		
	Bilgilendirici m.	Doğa ve Evren	1	1	
	Bilgilendirici m.	Milli Kültürümüz	8	9	
	Hikâye edici	Milli Kültürümüz	1		
Millet	Hikâye edici	Milli Kültürümüz	5	5	5
	Bilgilendirici m.				
Türk	Etkinlik	Milli M. ve Atatürk	3	9	20
	Hikâye edici	Milli M. ve Atatürk	1		
	Hikâye edici	Milli M. ve Atatürk	5		
	Etkinlik	Bilim ve Teknoloji	1	2	
	Bilgilendirici m.	Bilim ve Teknoloji	1		
	Hikâye Edici	Milli Kültürümüz	5	5	
	Etkinlik	Sağlık ve Spor	1	1	
	Bilgilendirici m.	Sanat	3	3	
İstiklâl Marşı	Hikâye Edici	Milli M. ve Atatürk	4	8	9
	Hikâye edici	Milli M. ve Atatürk	3		
	Etkinlik	Milli M. ve Atatürk	1		
	Şiir	Sanat	1	1	
Sıla/Göç	Etkinlik	Doğa ve Evren	1	1	1

Tablo 3’de görüldüğü üzere ilkökul 4. sınıf Türkçe ders kitabı incelendiğinde “insan ilişkileri” (78), “tarihî şahsiyetler” (47), “şehirlerimiz” (32) ve “gelenekler” (29) kavramları en sık yer verilen

kavramlar olurken; “millî bayramlar” (1), “dinî bayramlar” (1), “sıla” (1) ve “vâkıf kültürü” (1) en az yer verilen kavramlar olarak belirlenmiştir.

3. Sınıf Türkçe ders kitabında genel olarak “millet” kavramına (5) ve “Türk” kavramına (5) eşit sıklıkta yer verildiği görülürken, 4. sınıf Türkçe ders kitabında ise “Türk” kavramının (25), “millet” kavramından (5) daha sık yer verildiği görülmüştür. Ayrıca belli kavramların (örneğin Millî Mücadele ve Atatürk temasında “vatan”, “bayrak”, “millet” kavramları), belli temalarda daha sık geçtiği belirlenmişken; bazı kavramların ise (“insan ilişkileri”, “büyükler”, “tarihî şahsiyetler”, “şehirlerimiz”, “mekânlar”, “aile”) ders kitaplarında yer verilen temalara yayıldığı belirlenmiştir. Ek olarak 3. Sınıf Türkçe ders kitabında bazı kavramlara (“dinî bayramlar”, “tarihî eserler”, “vâkıf kültürü”, “sıla/göç”) yer verilmediği bulgulanmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde tüm kavramlara yer verilme durumu, ilkökul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında (391), ilkökul 4. sınıf Türkçe ders kitabına (373) kıyasla daha fazladır.

Metin türüne Göre İlkokul 4. sınıf Türkçe Ders Kitabında Millî ve Kültürel Kavramlar

Tablo 4’de millî kültürel kavramlara ilkökul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında yazım türlerine göre yer verilme durumu sunulmuştur.

Tablo 4. Millî ve kültürel kavramlara ilkökul 4. sınıf Türkçe ders kitabında metin türüne göre yer verilme durumu

Metin Türü	Hikâye Edici	Bilgilendirici Metin	Şiir
Kavramlar			
Aile	15	3	5
Bayrak	2	5	
Büyükler	8	1	1
Dinî Bayramlar			
Gelenekler		27	2
Geleneksel Sporlar	11	10	
İnsan İlişkileri	44	20	14
Mekanlar	5	11	4
Millî Bayramlar		1	
Şehirlerimiz	16	6	4
Tarihî Şahsiyetler	18	33	2
Tarihî Eserler		2	2
Türkçe	6		1

Türkçe Ders Kitaplarında Millî ve Kültürel Kavramların İncelenmesi

Vâkîf Kültürü			
Vatan	4	12	5
Yurdumuz/Yurt	3	10	
Millet	4	1	
Türk	11	4	
İstiklâl Marşı	7		1
Sıla/Göç			
Toplam	154	145	41

Tablo 4'e göre ilkököl 4. sınıf Türkçe ders kitabında millî ve kültürel kavramlara yazım türlerine göre toplamda en çok hikâye edici metinlerde (15) yer verilmiştir. Bu tür metinleri, bilgilendirici metinler (145) ve şiir (41) türleri izlemektedir. Ek olarak dinî bayramlar, vâkîf kültürü ve sıla kavramlarına herhangi bir metin türünde yer verilmezken, ders kitabında yer alan etkinliklerde yer verildiği görülmüştür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada ilkököl 3. ve 4. sınıflarda 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Türkçe ders kitabı olarak okutulan SDR Dikey Yayıncılık tarafından yayımlanan 3. Sınıf Türkçe ders kitabında ve MEB Yayınları tarafından yayımlanan 4. Sınıf Türkçe ders kitabında millî ve kültürel kavramlara yer verilme durumu incelenmiştir.

Araştırma soruları bağlamında yapılan inceleme sonucunda, bazı millî ve kültürel kavramların, ders kitaplarında yer alan tüm temalara dağıldığı görülürken, bazılarının belli temalarda yoğunlaştığı görülmüştür. Bu bağlamda araştırmanın amacı bağlamında ele alınan millî ve kültürel kavramlar temalara göre tek tek incelendiğinde, ilkököl 3. Sınıf Türkçe ders kitabında "aile" kavramı onbir metinde ve altı temada geçmektedir. Kavram, yer aldığı temalar arasında en çok "Sağlık ve Spor", en az "Doğa ve Evren" temalarında yer almaktadır. İlkoköl 4. Sınıf Türkçe ders kitabında "aile" kavramı, her temada geçmekte ve toplam on beş metinde/şiirde yer almaktadır. Kavram geçtiği temalar arasında en çok "Sanat" temasında, en az "Bilim ve Teknoloji" temasında geçmektedir. İlkoköl 3. Sınıf Türkçe ders kitabında "bayrak" kavramı, iki metin/şiir ve bir etkinlikle iki temada yer almaktadır. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok "Millî Mücadele ve Atatürk", en az "Çocuk Dünyası" temalarında geçmektedir. İlkoköl 4. Sınıf Türkçe ders kitabında "bayrak" kavramı, üç temada geçmekte ve toplam üç metinde/şiirde yer almaktadır. Kavram geçtiği temalar arasında en çok "Millî Kültürümüz", en az "Millî Mücadele ve Atatürk" ile "Sağlık ve Spor" temalarında geçmektedir.

Bununla birlikte ilkököl 3. Sınıf Türkçe ders kitabında "büyükler" kavramı yedi metinde/şiirde ve üç temada geçmektedir. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok "Bilim ve Teknoloji", en az "Doğa

ve Evren” temalarında yer almaktadır. İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabında “büyükler” kavramı yedi metinde/şiiirde ve bir etkinlikte geçmekte, altı temada yer almaktadır. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok “Doğa ve Evren” temasında, en az “Millî Mücadele ve Atatürk”, “Erdemler”, “Sağlık ve Spor” temalarında geçmektedir. Yine ilkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “dinî bayramlar” kavramı ve dinî bayramlara ilişkin kavramlar yer almamaktadır. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “Ramazan Bayramı” kavramı doğrudan geçmemekle birlikte Ramazan ayından bahsederek böylece dinî bayramı çağrıştırmaya ifade kullanılmıştır. Kavram “Millî Kültürümüz” temasında yalnızca bir etkinlikte geçmektedir. İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “gelenekler” kavramı iki metinde/şiiirde ve iki temada geçmektedir. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok “Millî Kültürümüz” temasında, en az “Çocuk Dünyası” temasında yer almaktadır. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “gelenekler” kavramı iki metinde yer alarak yalnızca “Millî Kültürümüz” temasında geçmektedir.

Ayrıca ilkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “geleneksel sporlar” kavramı iki metinde/şiiirde ve yalnızca “Millî Kültürümüz” temasında geçmektedir. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “geleneksel sporlar” kavramı üç metinde/şiiirde ve üç temada yer almaktadır. Geçtiği temalar arasında en çok “Sağlık ve Spor” temasında, en az “Millî Kültürümüz” temasında yer bulmaktadır. İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “insan ilişkileri” kavramı altı metin/şiiir sekiz etkinlikle, altı temada geçmektedir. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok “Erdemler” temasında, en az “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarında geçmektedir. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “insan ilişkileri” kavramı ondört metinde/şiiirde ve her temada yer almaktadır. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok “Erdemler” temasında, en az “Okuma Kültürü” temalarında geçmektedir. İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “mekanlar” kavramı oniki metin/şiiir ve iki etkinlikle, beş temada geçmektedir. Kavram geçtiği temalar arasında, en çok “Doğa ve Evren”, en az “Sağlık ve Spor” temalarında geçmektedir. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “mekânlar” kavramı oniki metinde/şiiirde ve iki etkinlikte geçmekte, beş temada yer almaktadır. Kavram, geçtiği temalar arasında “Millî Kültürümüz”, en az “Sanat” temalarında geçmektedir. İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “millî bayramlar” kavramı, bir şiiirde yalnızca “Sağlık ve Spor” temasında geçmektedir. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “millî bayramlar” kavramı yalnızca bir metinde ve “Millî Kültürümüz” temasında yer almaktadır.

Ek olarak ilkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında beş metin/şiiir ve dört etkinlikle, dört temada geçmektedir. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok “Millî Kültürümüz”, en az “Çocuk Dünyası” ve

Türkçe Ders Kitaplarında Millî ve Kültürel Kavramların İncelenmesi

“Bilim ve Teknoloji” temalarında yer almaktadır. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “Şehirlerimiz” kavramı on metinde/şiiirde ve bir etkinlikte geçmekte, altı temada yer almaktadır. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok “Millî Mücadele ve Atatürk”, en az “Erdemler” temasında geçmektedir. İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında sekiz metinde/şiiirde ve dört etkinlikte geçmektedir. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok “Millî Mücadele ve Atatürk”, en az “Vatandaşlık” temalarında yer almaktadır. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “Tarihî şahsiyetler” kavramı oniki metinde/şiiirde ve bir etkinlikte geçmekte, beş temada yer almaktadır. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok “Millî Mücadele ve Atatürk”, en az “Millî Kültürümüz”, “Sağlık ve Spor” temalarında geçmektedir. İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “tarihî eserler” kavramı yer almamaktadır. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “tarihî eserler” kavramı dört metinde/şiiirde ve bir etkinlikte geçmekte, dört temada yer almaktadır. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok “Sanat” temasında, en az “Millî Mücadele ve Atatürk”, “Bilim ve Teknoloji”, “Millî Kültürümüz” temalarında geçmektedir.

Yine İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “Türkçe” kavramı bir metin ve bir etkinlikle yalnızca “Bilim ve Teknoloji” temasında yer almaktadır. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında altı metinde/şiiirde ve üç temada yer almaktadır. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok “Bilim ve Teknoloji”, en az “Millî Kültürümüz”, “Sağlık ve Spor” temalarında geçmektedir. İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “Vâkıf kültürü” kavramı yer almamaktadır. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “Vâkıf kültürü” kavramı yalnızca “Sağlık ve Spor” temasında bir etkinlikte geçmektedir. İlkokul 3. sınıf Türkçe ders kitabında “vatan” kavramı sekiz metinde/şiiirde ve üç temada geçmektedir. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok “Millî Kültürümüz”, en az “Sanat” temalarında geçmektedir. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “vatan” kavramı yedi metinde/şiiirde ve üç temada yer almaktadır. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok “Millî Kültürümüz”, en az “Sanat” temalarında geçmektedir. İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “yurt/yurdumuz” kavramı bir şiir ve bir etkinlikle iki temada geçmektedir. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok “Millî Kültürümüz”, en az “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarında yer almaktadır. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “Yurt/yurdumuz” kavramı altı metinde/şiiirde ve üç temada yer almaktadır. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok “Millî Kültürümüz”, en az “Doğa ve Evren” temalarında geçmektedir.

Son olarak ilkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “millet” kavramı bir şiir ve bir etkinlikle yalnızca “Millî Mücadele ve Atatürk” temasında geçmektedir. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “millet” kavramı yalnızca “Millî Kültürümüz” temasında iki metinde yer almaktadır. İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “Türk” kavramı bir metin ve bir etkinlikle yalnızca “Millî Mücadele ve Atatürk” temasında yer almaktadır. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “Türk” kavramı beş metin ve üç

etkinlikle üç temada yer almaktadır. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok “Millî Mücadele ve Atatürk”, en az “Sağlık ve Spor” temalarında geçmektedir. İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “İstiklâl Marşı”nın ilk altı kıtasına bir şiir çalışması olarak yer verilmiştir. Ayrıca bir etkinlikte de geçmektedir. Kavram yalnızca “Millî Mücadele ve Atatürk” temasında geçmektedir. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “İstiklâl Marşı” kavramı üç metinde/şiirde ve bir etkinlikte yer almaktadır. Kavram, geçtiği temalar arasında en çok “Millî Mücadele ve Atatürk”, en az “Sanat” temalarında geçmektedir. İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “sıla/göç” kavramı geçmemektedir. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında “sıla” kavramı geçmemekle birlikte “göç” kavramı yalnızca “Doğa ve Evren” temasında bir etkinlikte geçmektedir.

Genel olarak ele alındığında, ilkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “dinî bayramlar”, “tarihî eserler”, “vâkıf kültürü” ve “sıla/göç” kavramlarına yer verilmemiştir. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında millî ve kültürel kavramlara ilişkin yer verilmeyen kavram olmamakla birlikte ilkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabına benzer biçimde “sıla”, “millet”, “vâkıf kültürü”, “millî ve dinî bayramlar” kavramlarına yeterince yer verilmemiştir. Belirtilen kavramlara ek olarak ilkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “gelenekler”, “geleneksel sporlar”, “Türkçe”, “millet”, “Türk”, “İstiklâl Marşı” kavramlarına da yeterince yer verilmediği söylenebilir. Bu bulgularla aynı doğrultuda Kaygana, Yapıcı ve Aytan (2013) da Türkçe ders kitabındaki metinlerde millî kültür unsurlarına yeterince ve uygun biçimde yer verilmediği sonucuna ulaşmışlardır. Benzer biçimde farklı araştırmacılar (Açık-Önkaş, 2011; Doğan ve Gülüşen, 2011; Ekici-Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Karagöz, 2009; Parlakyıldız, 2009; Somuncu, 2008; Şen, 2008; Şentürk ve Aktaş, 2015) da Türkçe ders kitaplarında yer verilen metinlerin, millî ve kültürel kavramların aktarımında yeterli niteliğe sahip olmadığını belirtirler.

Bununla birlikte ilkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “aile”, “büyükler”, “insan ilişkileri”, “mekânlar”, “şehirlerimiz”, “tarihî şahsiyetler”, “vatan” ve “yurt” kavramlarına yeterince yer verildiği söylenebilir. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında ise “aile”, “büyükler”, “gelenekler”, “geleneksel sporlar”, “insan ilişkileri”, “mekanlar”, “şehirlerimiz”, “tarihî şahsiyetler”, “vatan”, “yurt”, “Türk”, “İstiklâl Marşı” kavramlarına yeterince yer verildiği söylenebilir. Genel olarak değerlendirildiğinde tüm kavramlara yer verilme durumu, ilkokul 3. Sınıf ders kitabında, ilkokul 4. Sınıf ders kitabına kıyasla daha fazladır. Ancak bu sonuca zıt biçimde Yılar (2016) incelediği ilkokul 4. Sınıf ders kitabındaki benzer kavramların, ilkokul 3. Sınıf ders kitabına kıyasla daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer olarak Türkçe ders kitaplarını inceleyen Çapoğlu ve Okur (2015) da en fazla vurgulanan kavramların “insan sevgisi”, “doğa sevgisi” ve “Türk büyüklerine saygı” kavramları olduğunu belirtir. Yine Yılar (2016) da ilkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitaplarında en çok “insan ve tabiat sevgisi”, en az “vatan ve bayrak sevgisi”; ilkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında ise yine en fazla insan sevgisi, yardımseverlik gibi insan ilişkileri, millî kültürünü tanımaya çalışma kavramlarının geçtiğini

ifade ederek bu çalışmada ulaşılan sonuçları destekler. Ayrıca Kaşkaya ve Duran (2017) öğretmen görüşlerini aldıkları çalışmalarında öğretmenlerin Türkçe ders kitaplarında geleneksel kavramların yoğun biçimde yer alması gerektiğini düşündüklerini ifade eder. Benzer biçimde Lüle-Mert (2013) de Türkçe ders kitaplarında en çok vurgulanan ulusal kavramın “örf ve adetler” olduğunu belirtir. Bu bağlamda Şen (2008) Türkçe dersi öğretim programlarındaki temalardan hareket ederek iletilecek kavramların değer kazandıracak biçimde belirlenmesini ve bu kavramların sınıf düzeylerine göre dağılımlarının yapılması gereğine odaklanır. Doğan ve Gülüşen (2011) de inceledikleri Türkçe ders kitaplarında vatan, yurt, Türk gibi ulusal kavramların diğer kavramlara kıyasla daha çok yer aldığını vurgular.

İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabı incelendiğinde millî ve kültürel kavramlar olarak yer verilen “tarihî şahsiyetler”, “mekânlar”, “insan ilişkileri” ve “aile” kavramları en sık yer verilen kavramlar olurken; “dinî bayramlar”, “millî bayramlar”, “Türkçe”, “İstiklâl Marşı”, “gelenekler” ve “geleneksel sporlar” en az yer verilen kavramlar olarak belirlenmiştir. Ulaşılan bu sonucu Yılar (2016) da Türkçe ders kitabı metinlerini incelediği çalışmasında ilkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında “insan ilişkileri”ne dair kavramların en çok yer verilen kavramlar olduğu sonucuyla destekler. İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabı incelendiğinde ise “insan ilişkileri”, “tarihî şahsiyetler”, “şehirlerimiz” ve “gelenekler” kavramları en sık yer verilen kavramlar olurken; millî bayramlar, dinî bayramlar, sıla ve vâkıf kültürü en az yer verilen kavramlar olarak belirlenmiştir. Yine Yılar (2016) da ilkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde insan ilişkileri ve tarihî şahsiyetler, gelenekler gibi millî kültüre dair kavramların en çok işlenen kavramlar olduğunu belirtir. Her iki sınıf düzeyi için hazırlanan ders kitaplarında ortak nokta olarak “insan ilişkileri” ve “tarihî şahsiyetler” kavramları en sık yer verilen kavramlar arasında yer alırken, “dinî bayramlar” ve “millî bayramlar” kavramları en az yer verilen kavramlar arasında yer almaktadır. Ek olarak ilkokul 4. Sınıf ders kitabında yine en az yer verilen kavramlardan olan “sıla” ve “vâkıf kültürü” kavramlarına ilkokul 3. Sınıf ders kitabında hiç değinilmemiştir.

İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında genel olarak “millet” kavramı ve “Türk” kavramının eşit sıklıkta yer verildiği bulgulanırken; ilkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında ise “Türk” kavramına, “millet” kavramından daha sık yer verildiği bulgulanmıştır. Ayrıca belli millî ve kültürel kavramların (örneğin “Millî Mücadele ve Atatürk” temasında “vatan”, “bayrak”, “millet” kavramları), belli temalarda daha sık geçtiği belirlenmişken; bazılarının ise (“insan ilişkileri”, “büyükler”, “tarihî şahsiyetler”, “şehirlerimiz”, “mekânlar”, “aile”) ders kitaplarında yer verilen temalara yayıldığı belirlenmiştir. Benzer biçimde Doğan ve Gülüşen (2011) de millî ve kültürel kavramların genellikle “Atatürkçülük” temasında toplandığını belirtir. Zaten Şen (2008) de Türkçe ders kitaplarında metin ve tema seçiminde değer bildiren kavram aktarımı bağlamında yerinde seçimler yapılmadığını vurgular.

Bu bağlamda her iki sınıf düzeyi için hazırlanan ve incelenen ders kitaplarında “aile”, “insan ilişkileri”, “büyükler”, “şehirlerimiz”, “tarihî şahsiyetler” ve “vatan” kavramlarının ortak olarak Türkçe ders kitaplarında yer alan temalarda, diğer kavramlara kıyasla, daha yaygın bir biçimde ele alındığı görülmüştür. Susar ve Kırmızının (2014) da çalışmasında ulaştığı dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında “ailesini ve akrabalarını sevme” kavramının yedi ayrı metinde yer aldığına, “aile birlikteliğini önemseme” kavramının dört ayrı metinde geçtiğine ilişkin sonuçlar da, bu çalışmada incelemeye alınmış olan 4. Sınıf ders kitabının her temasında ulaşılmış olan “aile” kavramına ders kitaplarında sıklıkla yer verildiğine ilişkin sonucu destekler. Yine bu çalışmanın sonuçlarına benzer biçimde farklı araştırmacılar (Belet ve Deveci, 2008; Özbay, Karakuş-Tayşi, 2011; Şen, 2008; Yılar, 2016) da Türkçe ders kitaplarında aile ve insan ilişkilerine ilişkin kavramlara yeterince yer verildiğini vurgularlar. Ek olarak Doğan ve Gülüşen (2011) de insanı insan yapan farklı kavramlara da Türkçe ders kitaplarında yer verilmesinin önemli olduğunu altını çizer.

Bununla birlikte bazı millî kültürel kavramlara Türkçe ders kitaplarında yaygın olarak yer verilmemiştir. İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında hiç yer verilmeyen kavramlar dikkate alınmayarak, daha az temada yer alan kavramlar, azdan çoğa doğru sırasıyla “geleneksel sporlar”, “Türk”, “İstiklâl Marşı”, “millî bayramlar”, “Türkçe”, “yurt/yurdumuz”, “millet”, “bayrak”, “gelenekler” kavramları olmuştur. Ek olarak İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında daha az temada yer alan kavramlar ise, azdan çoğa doğru sırasıyla “dinî bayramlar”, “millî bayramlar”, “vâkif kültürü”, “millet”, “sıla”, “gelenekler”, “geleneksel sporlar”, “İstiklâl Marşı” kavramları olmuştur. Bu kavramların genellikle bir ya da iki temada yer aldıkları görülmüştür. Bu bağlamda her iki sınıf düzeyi için hazırlanan ve incelenen ders kitaplarında “dinî bayramlar”, “millet”, “gelenekler” ve “geleneksel sporlar” kavramlarının ortak olarak Türkçe ders kitaplarında yer alan temalarda, diğer kavramlara kıyasla, daha az temaya dağıldığı görülmüştür. Ulaşılan bu sonuçları Kaygana, Yapıcı ve Aytan (2013) da hem değer bildiren kavram enimi için metin seçiminde hem de seçilen metinlerin temalarla ilişkilendirilmesinde alımla estetiğin dikkate alınmadığı, bu nedenle metin ile kavramlara ilişkin kazanımlar arasında tam uyuşma sağlanamadığı sonuçlarıyla destekler. Bu bağlamda Doğan ve Gülüşen (2011) de Türkçe ders kitaplarında inceledikleri 111 metnin 44ünde millî kültürel kavramları da içeren önceden belirledikleri değer bildiren kavramlara rastlanamadığını belirtir. Ek olarak bu çalışmanın sonuçlarına benzer biçimde kavramların enimi için metin ve tema seçiminin nitelikli bir biçimde yapılmadığı, kavramların genellikle belli bir temada toplandığı, bazı kavramların yetersiz işlendiği ve işleme açısından yeterli sayılabilecek olan kavramların temalara göre düzensiz dağıtıldığı, yine bazı kavramların bazı metinlerde ve temalarda yığılı biçimde verildiği, bazı metinlerde ise hiçbir kavrama yer verilmediği sonuçlarına ulaşmışlardır. Yine Romanya ve Türkiye'deki Türkçe ders kitaplarını değer iletimi açısından karşılaştıran Şentürk ve Aktaş (2015) da Türkiye'de okutulan ders

kitaplarında incelenen metinlerin millî ve kültürel kavramların iletimi açısından dengeli bir görünüme sahip olmadığını ve titizlikle seçilmediğini, ayrıca ulusal marşa ilişkin kavramın hem Türkiye'deki hem de Romanyadaki metinlerde hiç yer almadığını belirtmişlerdir. Öte yandan bu çalışmada ulaşılan, yukarıda millîliğe ilişkin kavramlara işaret eden sonuçlara zıt biçimde Susar ve Kırmızı (2014) ilkököl 4. Sınıf ders kitabında millet sevgisinin ders kitabında en çok yer verilen üç kavramdan biri olduğunu vurgular. Benzer biçimde yine bu çalışmada ulaşılan sonuçların tersine Doğan ve Gülüşen (2011) ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarını inceledikleri çalışmalarında ulaştıkları sayısal verilerde en fazla işlenen kavramların ulusal kavramlar olduğunu belirtir.

İlkokul 3. Sınıf Türkçe ders kitabında millî ve kültürel kavramlara yer verilme durumu metin türlerine göre incelendiğinde, 2018 Türkçe dersi öğretim programında (1-8. Sınıflar) yer alan millî ve kültürel kavramlara en çok hikâye edici metinlerde yer verilmiştir. Sıklık açısından hikâye edici türü, şiir türü takip etmektedir. Kavramlar tek tek ele alındığında, "aile" kavramı hikâye edici, bilgilendirici metin, şiir metin türlerinde yer alırken, yer aldığı metin türleri arasında en çok hikâye edici metin türünde yer almaktadır. "Bayrak" kavramı, hikâye edici ve bilgilendirici metinlerde yer almakta, en çok hikâye edici, en az bilgilendirici metin türünde yer almaktadır. "Büyükler" kavramı, hikâye edici, bilgilendirici metin ve şiir türlerinde yer almakta, en çok hikâye edici en az diğer iki türde yer almaktadır. "Dinî bayramlar" kavramları, herhangi bir metin türünde geçmemektedir. "Gelenekler" kavramı, bilgilendirici metin ve şiir türlerinde yer almakta, en çok bilgilendirici metin en az ise şiir türünde yer almaktadır. "Geleneksel sporlar" kavramı hikâye edici, bilgilendirici metin türlerinde yer almakta, en çok bilgilendirici metin türünde yer almaktadır. "İnsan ilişkileri" kavramı tüm türlerde yer almakta, en çok hikâye edici türde yer almaktadır.

Ek olarak "mekânlar" kavramı tüm türlerde yer almakta, en çok bilgilendirici metin türünde yer almaktadır. "Millî bayramlar" kavramı yalnızca bilgilendirici metin türünde yer almaktadır. "Şehirlerimiz" kavramı tüm türlerde yer almakta, en çok hikâye edici en az şiir türünde yer almaktadır. "Tarihi şahsiyetler" kavramı yine tüm türlerde yer almakla birlikte en çok bilgilendirici metin ve en az şiir türlerinde yer almaktadır. "Tarihî eserler" kavramı bilgilendirici metin ve şiir türlerinde aynı sıklıkta yer almaktadır. "Türkçe" hikâye edici ve şiir türlerinde yer almakta, en çok hikâye edici en az diğer şiir türünde yer almaktadır. "Vâkîf kültürü" kavramı, herhangi bir metin türünde yer almamaktadır. "Vatan" kavramı, hikâye edici, bilgilendirici metin ve şiir türlerinde yer almakta, en çok bilgilendirici metin en az hikâye edici türde yer almaktadır. "Yurt/ Yurdumuz" kavramı hikâye edici, bilgilendirici metin türlerinde yer almakta, en çok bilgilendirici metin türünde yer almaktadır. "Millet" kavramının hikâye edici ve bilgilendirici metin türlerinde, en çok hikâye edici en az bilgilendirici metin türünde yer aldığı görülmektedir. "Türk" kavramı hikâye edici ve bilgilendirici metin türlerinde yer almakta, en çok hikâye edici en az bilgilendirici metin türünde yer

almaktadır. “İstiklâl Marşı” kavramı hikâye edici ve şiir türlerinde yer almakta, en çok hikâye edici en az şiir türünde yer almaktadır. “Sıla/ göç” kavramı hikâye edici ve şiir türlerinde yer almakta, en çok hikâye edici en az şiir türünde yer almaktadır. İlköğretimde Türkçe ders kitaplarındaki metinleri metin türü açısından inceleyen Pilav ve Oğuz (2013) da Türkçe ders kitaplarında en çok hikâye edici metin türlerinden öykü türünün yer aldığına, şiir türünün üçüncü sırada olmak üzere öykü türünü takip ettiğine işaret eder.

Bu çalışmada millî ve kültürel kavramlara tüm türler arasında bilgilendirici metin türünde orta düzeyde yer verilirken, içeriğinde millî ve kültürel kavramlara en az yer verilen bilgilendirici metin olmuştur. Ek olarak “dinî bayramlar”, “millî bayramlar”, “tarihî eserler”, “vâkıf kültürü” ve “sıla/göç” kavramlarına herhangi bir metin türünde yer verilmemiştir. Bu sonuç, Şentürk ve Aktaşın (2015) da ulaştığı ulusal bayramları bilme durumunun, Türkçe ders kitaplarında ihmal edildiği sonucunu destekler.

Benzer olarak ilkökul 4. Sınıf Türkçe ders kitabında millî ve kültürel kavramlara yer verilme durumumetin türlerine göre incelendiğinde, 2018 Türkçe dersi öğretim programında (1-8. Sınıflar) yer alan millî ve kültürel kavramlara yine en çok hikâye edici metinlerde yer verilmiştir. Sıklık açısından bu türü, sırasıyla bilgilendirici metin ve şiir izlemektedir.metin i (1-8. Sınıflar)hikâye edici metin türüne en çok düzeyde yer verilirken bilgilendirici metin türüne ve şiir türüne en az düzeyde miştir. Ek olarak “dinî bayramlar”, “vâkıf kültürü” ve “sıla/göç” kavramlarına herhangi bir metin türünde yer verilmezken, ders kitabında yer alan etkinliklerde yer verildiği görülmüştür. Bu bağlamda farklı araştırmacılar (Yağmur, 2009; Solak ve Yaylı, 2009; Üründü, 2011) Türkçe ders kitaplarındaki türlerin dengeli dağıtılmadığına dikkat çeker.

Bu sonuçlardan hareketle millî ve kültürel kavramların dağılımının yeniden gözden geçirilmesi ve daha az yer verilen kavramların daha sık geçtiği metinler verilmesi, ek olarak kavramların geçtiği metin türü çeşitliliğinin, ayrıca “Türkçe”, “Türk”, “İstiklâl Marşı” kavramlarının sıklığının, ders kitaplarında kavramların çeşitli temalara dağılımının artırılması, millî ve kültürel kavramların farklı ve aynı sınıf düzeylerinde farklı yayınevleri tarafından yayınlanmış ders kitaplarındaki durumunun incelenmesi önerilir.

Kaynaklar

Açık-Önkaş, N., Çulha, B. ve Şiveroğlu, E. (2011, Ekim). *Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin fonetik-semantik ilişkisine eleştirel bir yaklaşım*. 2. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu”nda sunulmuş sözlü bildiri, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Ataman, A. (2001). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu Türkçe 1–8*. Ankara: Nobel Yayınları.

Ayan, H. K., Arslan, Ü., Kul, S. & Yılmaz, N. (2018). *İlkokul 4. Sınıf Türkçe ders kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.

Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.

Türkçe Ders Kitaplarında Millî ve Kültürel Kavramların İncelenmesi

- Baş, T. & Akturan, U. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Belet, D. ve Deveci, H. (2008, Mayıs). *Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi*. VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu”nda sunulmuş sözlü bildiri. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Ceyhan, E. & Yiğit, B. (2004). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara:Anı Yayıncılık.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B. & Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz*. A. Aypay (Çev. Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi, *Millî Eğitim*, 173, 39-49.
- Ekinci-Çelikpazu, E. ve Aktaş, E. (2011). MEB 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(2), 413-424.
- Çeltik, E. (2018). *İlkokul 3. sınıf Türkçe ders kitabı*. Ankara: SDR Dikey Yayıncılık.
- Demirel, Ö. ve Kiroğlu, K. (2006). *Eğitim ve ders kitapları*. Ö. Demirel ve K. Kiroğlu (Ed.). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Ankara: Öğreti Yayınları.
- Demir, T. (2012). İlköğretim sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye metinlerinde yer alan değer unsurlarının eşdizimsel örüntülemeler açısından görünüşleri. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(2), 1063-1078.
- Doğan, B. ve Güleşen, A. (2011) Türkçe ders kitaplarındaki (6-8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 75-102.
- Duman, T. & Çakmak, M. (2004). *Ders kitaplarının nitelikleri*. L. Küçükahmet (Ed.) *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- İlhan, N. (2012). Toplumsal ve ferdi düşüncenin dile yansımaları (Dil-toplum ilişkisi). *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(3), 1517-1525.
- İnal, K. (1996). *Eğitimde ideolojik boyut-yazılar*. Ankara: Doruk Yayıncılık.
- İşeri, K. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitabının ilköğretim Türkçe programının amaçlarına uygunluğunun değerlendirilmesi. *Dil Dergisi*, 136, 58-74.
- İşeri, K. (2014). Türkçe ders kitaplarında resimler. H. Ülper (Ed). *Türkçe ders kitabında çözümlenmeler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kabapınar, Y. (2005). Bir öğretim materyali olarak Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitapları. C. Öztürk-D. Dilek. (Ed.) *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Karagöz, B. (2009). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesi: Muğla ili örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi, Muğla.
- Kaşkaya, A. ve Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarında değer aktarımı: Sınıf öğretmeni algıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(50), 547-558.
- Kaygana, M., Yapıcı, Ş. ve Aytan, T. (2013). Türkçe ders kitaplarında değer eğitimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(7), 657-669.
- Lüle-Mert, E. (2013). İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykü metinlerindeki değerlerin eşdizimli sözcükler bağlamında incelenmesi. *İlköğretim Online*, 12(3), 808-821.
- MEB. (2016). *Millî Eğitim Bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği*. İnternette 20.01.2019 tarihinde alınmıştır. <http://ttkb.meb.gov.tr/www/kriterler/dosya/9>
- MEB. (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (1-8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.

- Okur, A. (2014). Türkçe ders kitaplarında metinlerin türsel özellikleri. H. Ülper (Ed.), *Türkçe ders kitabı çözümlenmeleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özbay, M. ve Karakuş-Tayşi, E. (2011). Dede Korkut hikâyelerinin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 23-31.
- Parlakıldız, H. (2009). İlkokul ikinci devrede Türkçe ders kitaplarındaki moral değerlere kısa bir bakış: 1948-1968 Yılları Arası. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 245-262.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Pilav, S. ve Oğuz, M. M. (2013). Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri üzerine bir araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 16-30.
- Somuncu, S. (2008). *İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki edebî metinlerin temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 763-779.
- Şentürk, L., Aktaş, E. (2015). Türkiye’de ve Romanya’da okutulan ana dili Türkçe ders kitaplarının değer iletimi açısından karşılaştırılması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 215-243.
- Yalçinkaya, E. (2018). Ders kitabı örneklerinin incelenmesi ve değerlendirilmesi. A. Uzunöz ve V. Aktepe (Ed.) *Özel öğretim yöntemleri cilt-1*. Ankara: PegemA Akademi Yayıncılık.
- Yılar, R. (2016). İlettiği değerler açısından ilkökul Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerinde incelemeler. *Journal of Bayburt Education Faculty*, 11(2), 491-506.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara:Seçkin Yayınları.
- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 444-453.
- Ulusoy, K. (2015). Sosyal Bilgilerde ders kitapları. B. Tay ve A. Öcal (Ed). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Üründü, V. (2011). *6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarının tema ve metin türü yönünden incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi, Malatya.

Extended Abstract

Introduction

It is important because the acquisition of national and cultural concepts through texts and activities in Turkish textbooks is effective in the level of knowledge in other courses and in current life. When the literature is examined, it is seen that the number of studies examining the inclusion of national and cultural concepts in Turkish textbooks is quite limited. In this study, 2018 Turkish Course Curriculum (grades 1-8) is examined in order to reach a list of national cultural concepts in Turkish textbooks. In this curriculum, the list of national and cultural concepts (MEB, 2018: 17), which is clearly mentioned in the theme of National Culture is deemed to be dealt with under the heading: Descriptions of themes in table 2.

For the stated general purpose, the two sub-objectives of the research are as follows:

What is the status of the concepts in Turkish textbooks that are in the theme of National Culture according to the themes and the type of writing of the 3rd grade level?

What is the status of the concepts in Turkish textbooks that are in the theme of National Culture according to the themes and the type of writing of the 4th grade level?

The study was conducted on two books published by two different publishers. In this context, the 3rd grade Turkish textbook published by SDR Vertical Publishing in 2018 and the 4th grade Turkish textbook published by MEB Publications in 2018 were examined which are studying in schools in the 2018-2019 academic year.

Method

Qualitative research method was used in this study. Data were collected by document analysis

and analyzed by descriptive analysis.

Result and Discussion

As a result of the study conducted in the context of the research questions, it was seen that some national and cultural concepts were distributed to all themes in the textbooks, while some of them were concentrated on certain themes.

In the 3rd grade Turkish textbook, the concepts of “religious holidays”, “historical artifacts”, “culture of the foundation” and “homeland-migration” were not included. Although there is no unexplained concept related to national and cultural concepts in the 4th grade Turkish textbook, the concepts of “homeland”, “nation”, “culture of the foundation”, “national and religious holidays” are not sufficiently covered in the same way as the 3rd grade Turkish textbook. In addition to the mentioned concepts, it can be said that the concepts of “traditions”, “traditional sports”, “Turkish language”, “nation”, “Turks” and “Turkish national anthem” are not sufficiently included in the 3rd grade Turkish textbook. When evaluated in general terms, the inclusion of all concepts is higher in the 3rd grade textbook than in the 4th grade one. The concepts of “human relations” and “historical figures” are among the concepts of the most frequently included in the textbooks prepared for both grades, whereas the concepts of “religious holidays” and “national holidays” are among the concepts in which they are considered the least.

However, some national cultural concepts are not widely used in Turkish textbooks. In the 3rd grade Turkish textbook, the concepts that are never included in the textbook are not taken into consideration, the concepts in less themes are “traditional sports”, “Turks”, “Turkish national anthem”, “national holidays”, “Turkish language”, “country”, “nation”, “flag”, and “traditions” respectively. Additionally, the concepts included in the lesser theme are “religious holidays”, “national holidays”, “culture of foundation”, “nation”, “homeland”, “traditions”, “traditional sports”, “Turkish national anthem” concepts respectively in the 4th grade Turkish textbook. These concepts are generally seen in one or two themes.

In this context, it was seen that the concepts of “religious holidays”, “nation”, “traditions” and “traditional sports” in the textbooks prepared and analyzed for both class levels were distributed to less themes in the themes included in Turkish textbooks than in other concepts.

When the national and cultural concepts in the 3rd grade Turkish textbook are examined according to the spelling types, the national and cultural concepts included in the 2018 Turkish lesson curriculum are included in the genre of story. In terms of frequency, the genre of poetry follows the genre of story.

Similarly, when national and cultural concepts in the 4th grade Turkish textbook are examined according to the spelling types, the national and cultural concepts included in the 2018 Turkish lesson curriculum are again included in the genre of story. In terms of frequency, the genre of story is followed by informative texts and genre of poetry, respectively.